

Alfågeln och vårjakten

TEXT: MAGNUS ULLMAN

Den lilla alfågeln är en udda och vacker and. Fåtalig och svårtillgänglig i de nordiska länderna under häckningssäsongen, men talrik under vintern. Arten är udda eftersom den till skillnad från andra änder uppträder i helt olika dräkt vinter och sommar – en ljus dräkt under vintern och betydligt mörkare under sommaren. Men de eleganta, långa stjärtspröten bär hannen hela året.

I Sverige häckar alfågeln med en liten population i småsjöar i fjällvärlden. Vid millennieskiftet uppskattades de häckande fåglarna till 1000–2000 par. Svenska alfåglar övervintrar i Atlanten utanför Norges kust. Vid samma tid beräknades den finska populationen till 1500–2000 par, det vill säga samma antal som skjuts på Åland och i SW Finland under vårjakten. Dessa fåglar övervintrar troligen framför allt längs Norges Ishavskust.

UNDER VINTERN finns emellertid ett betydligt större antal i Östersjön, då hundratusentals ryska och sibiriska alfåglar övervintrar framförallt i svenska vatten.

I Östersjön dyker alfågeln upp i skiftet september/oktober och blir talrik i november. I april och maj flyger de tillbaka mot nordost

I början på 1990-talet uppgick det övervintrande alfågelbeståndet i Östersjön till cirka 4 miljoner fåglar. Främst hittas de runt Gotland, i mindre utsträckning också i Ålands hav och Skärgårdshavet. Vintern 1992/93 beräknades 872 000 alfåglar övervintra enbart på Hoburgsbanken söder om Gotland.

”Om oljeutsläppen fortsätter, och inget tyder på något annat, och om Östersjöns vattenkvalitet fortsätter att försämrats kommer sannolikt alfågeln vinterbestånd i Östersjöområdet att fortsätta att minska.”

Eftersom alfågeln vistas längre ut till havs än andra änder är det i allmänhet alfågeln som drabbas värst av de oljeutsläpp som fortfarande regelbundet sker i Östersjön. Då kan hundratals fåglar hittas döda eller döende längs stränderna – men de fåglarna är troligen bara toppen på isberget.

SEDAN BÖRJAN av 1990-talet har den svenska vinterpopulationen minskat med cirka 70 procent och minskningen väntas fortsätta. Inte bara oljeutsläppen (ofta handlar det om oljeblandat vattenutsläpp från fartygens maskinrum) utgör en direkt fara för fåglarna. Andra hot är minskad tillgång på snäckor och musslor som är den viktigaste vinterfödan och kanske också brist på tiamin (ett vattenlösligt vitamin), som en följd av miljöproblemen som hopas i Östersjön.

Alfågelns vinterpopulation finns med på svenska Naturvårdsverkets Rödlista www.artdata.slu.se/rodlista/ under kategorin ”starkt hotad”.

Om oljeutsläppen fortsätter, och inget tyder på något annat, och om Östersjöns vattenkvalitet fortsätter att försämrats kommer sannolikt alfågeln vinterbestånd i Östersjöområdet att fortsätta att minska.

I SVERIGE där vårjakt på sjöfågel förbjöds redan 1952, är vi många som reagerat på att den åländska vårjakten på alfågel inte har stoppats. Jakt på hösten är en sak, men att över huvud taget nöjesjaga på våren, vilken art det än gäller, känns hopplöst uråldrigt. Det gör ingen med minsta känsla för etik och att bevara naturens värde!

▲ Alfågel. Här en hane fotograferad i svenska vatten i Östersjön i april, strax innan vårflyttningens start. På väg mot Åland för att skjutas en vecka senare? Foto: Magnus Ullman

Vårjakten på just alfågel är dessutom extra upprörande eftersom den drabbar en art som av olika orsaker minskat med mer än tvåtredjedelar på tjugo år! Om de berörda fåglarna sedan häckar i Sverige, Finland eller Ryssland spelar ingen roll. Fåglar är internationella och det måste vi människor också vara när det gäller att ta ansvar för naturen.

Man bör man komma ihåg följande saker angående vårjakten på Åland: Vårjakten bidrog i tiden till att en fattig skärgårdsbefolkning fick mat på bordet. Det vore alltså orimligt att klandra människorna i gamla tider för att de sköt fågel på våren. Men att i dagens överflödssamhälle koppla ihop vårjakt med "bevarande av en gammal jakttradition" är traditionsexploatering; vi måste lära oss att tänka om.

På den tiden när vårjakt var ok fanns inte dagens naturvårdstänkande eller miljöproblem och ingen ifrågasatte jakten som då var nyttojakt, idag handlar det om nöjesjakt.

Alfågelpopulationen var i tiden inte alls hotad, det fanns varken oljeutsläpp, miljögifter eller övergödningssproblem, varför vårjakten inte gjorde samma skada som den gör idag. ♦

Artikelförfattaren

Magnus Ullman är ornitolog, författare, naturfotograf och reseledare för naturresor.

Adress: Triangeln 13,
SE-272 38 Brantevik, Sverige

Tfn: +46 706 74 86 36

e-post: ullman.apus@telia.com